

Висновок Незалежної медійної ради № 54

щодо матеріалів КП ТРК КрМР «Рудана», в яких Олександра Вілкула титровано як «начальника військової адміністрації» м. Кривого Рогу

м. Київ

26 червня 2023 року

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

1. До Незалежної медійної ради звернувся Валерій Романов зі скаргою щодо матеріалів Комунального підприємства Криворізької міської ради «Телерадіокомпанія «Рудана»», де Олександра Вілкула титровано як «начальника військової адміністрації» міста Кривого Рогу. Скаржник указує на те, що військова адміністрація в Кривому Розі Президентом України не створювалася, а пан Вілкул, відповідно, не призначався її керівником.

2. ТРК «Рудана» у 2022 році неодноразово розміщувала на своєму вебсайті в рубриці «Новини» брифінги [«начальника військової адміністрації Кривого Рогу Олександра Вілкула»](#) (див. також гіперпосилання внизу після тексту новини). Крім того, можна знайти аналогічне титрування Олександра Вілкула в [телепередачах](#) цієї телекомпанії. Проте в останні кілька місяців під час титрування цього політика ТРК «Рудана» вже [використовує](#) термін «голова ради оборони міста». «Рудана» є комунальним телеканалом, який належить територіальній громаді Кривого Рогу. Скаржник надав документи щодо того, що він звертався до ТРК з приводу некоректного титрування Олександра Вілкула, на що отримав від телеканалу відповідь про взяття «Руданою» цієї інформації до уваги.

3. На підставі п. 12 Положення про Незалежну медійну раду вона вирішила взяти до розгляду цю скаргу, зважаючи на значний вплив належного інформування в медіа про керівництво міста на життя Кривого Рогу.

II. РЕГУЛЮВАННЯ

1. Конституція України

«Стаття 34. Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати й поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб — на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету й неупередженості правосуддя».

2. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (Європейська конвенція з прав людини)

«Стаття 10. Свобода вираження поглядів

1. Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств.

2. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду».

3. Закон України «[Про телебачення і радіомовлення](#)»

«Творчий працівник телерадіоорганізації зобов'язаний... перевіряти достовірність одержаної ним інформації...» (п. «б» ч. 1 ст. 60).

«Телерадіоорганізація та її працівники не несуть відповідальності за поширення інформації, що не відповідає дійсності, у разі... якщо ця інформація містилася в офіційних повідомленнях або одержана від органів державної влади, органів місцевого самоврядування у письмовій формі...» (п. «а» ч. 1 ст. 67).

Під час розгляду цієї справи застосовуються норми вказаного закону, зважаючи на те що саме вони були чинними для регулювання відповідних правовідносин на момент оприлюднення матеріалів з титруванням Олександра Вілкула як «начальника військової адміністрації» міста. Проте подібна норма щодо звільнення від відповідальності міститься і в ст. 117 Закону України «Про медіа».

4. Закон України «[Про правовий режим воєнного стану](#)»

Стаття 4:

«Рішення про утворення військових адміністрацій приймається Президентом України за поданням обласних державних адміністрацій або військового командування» (ч. 4).

«Військову адміністрацію населеного пункту (населених пунктів) очолює начальник, який призначається на посаду та звільняється з посади Президентом України за пропозицією Генерального штабу Збройних Сил України або відповідної обласної державної адміністрації» (абзац 2 частини 3).

5. Цивільний кодекс України

«Фізична особа, яка поширює інформацію, отриману з офіційних джерел (інформація органів державної влади, органів місцевого самоврядування, звіти, стенограми тощо), не зобов'язана перевіряти її достовірність та не несе відповідальності в разі її спростування» (абзац 2 част. 2 статті 302).

6. Кодекс етики українського журналіста (редакція 2013 року)

«...Журналісти і редактори повинні здійснювати кроки для перевірки автентичності усіх повідомлень, відео- та аудіоматеріалів, отриманих від представників загалу, фрілансерів, пресслужб та інших джерел» (п. 6.).

«Журналіст зобов'язаний зробити все можливе для виправлення будь-якої поширеної інформації, якщо виявилось, що вона не відповідає дійсності» (п. 12).

7. Редакційний статут КП «ТРК “Рудана”»

«Принцип точності й об'єктивності подачі інформації»

Принцип точності й об'єктивності подачі інформації означає, що факти, які подаються користувачу Телерадіоорганізацією, повинні точно відповідати реальним подіям чи даним...» (абзац 1 підп. 2.1.1).

«Перевірка інформації як головний спосіб забезпечити її точність»

Будь-яка інформація, яку подає Телерадіоорганізація, повинна бути гарантовано точною, тому що попередньо була серйозно, прискіпливо зібрана, оброблена і подана. Стандарт вимагає від співробітників докладати щоразу максимум зусиль для перевірки кожної інформації...» (абзац 1 підп. 2.1.2).

«Перевірка фактів»

Факти потрібно піддавати перехресній перевірці, щонайменше з двох джерел. Додаткової перевірки потребують також і факти, отримані від публічної особи, особливо від політиків. Такого підтвердження слід шукати і в інших джерелах, ніж ті, що їх пропонує сам інформатор...» (підп. 2.7.2).

«Помилки редакції та їх спростування. Право на відповідь»

Виявлені суттєві неточності, що були поширені, повинні бути невідкладно спростовані зі складанням вибачень у найкоротший період, незалежно від наявності звернень про спростування...» (абзац 1 підп. 2.12).

ІІІ. ОЦІНЮВАННЯ ДОТРИМАННЯ ВИМОГ ЗАКОНОДАВСТВА І ПРОФЕСІЙНИХ СТАНДАРТІВ

1. У цій справі Незалежна медійна рада розглядає не певні матеріали медіа як такі, а окремий аспект низки матеріалів ТРК «Рудана». Цей аспект стосується того, в якому статусі одна й та сама особа фігурує в матеріалах медіа, — раді необхідно оцінити, чи належно редакція цього медіа перевіряла інформацію щодо посади Олександра Вілкула.

2. За допомогою [пошуку в гуглі](#) можна знайти матеріали також інших медіа, де Олександра Вілкула титровано як «начальника військової адміністрації» міста. Проте відповідна скарга стосується лише одного комунального медіа — ТРК «Рудана». Зважаючи на це, а також на вагомість комунального телеканалу як джерела інформації для криворіжців, Незалежна медійна рада зосередиться на дотриманні обов'язку з перевірки інформації про статус Олександра Вілкула саме телеканалом «Рудана».

Вказаний статус Олександра Вілкула можна зустріти також і в [публікаціях](#) на офіційному сайті органів місцевого самоврядування Кривого Рогу. Тому рада нижче висловиться також і щодо того, чи може / повинне медіа ретранслювати таку інформацію без перевірки.

3. Документ про нібито призначення Олександра Вілкула начальником військової адміністрації міста оприлюднювався на сайті місцевого самоврядування Кривого Рогу (але згодом зник із сайту), як свідчить довідка щодо вказаного політика на [сторінці сайту](#) Руху «Чесно». Фото такого розпорядження дійсно можна знайти в мережі, але на ньому стоїть підпис голови Дніпропетровської ОДА Валентина Резніченка. І стосується це розпорядження лише нібито призначення начальника військової адміністрації Кривого Рогу та його заступника, але не утворення військової адміністрації як такої.

Натомість, відповідно до ст. 4 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», військова адміністрація в місті створюється та її керівник призначається виключно Президентом України, а відповідна ОДА може лише подавати йому кандидатуру такого керівника. Отже, згадане розпорядження Валентина Резніченка про нібито призначення Олександра Вілкула якщо й існувало, то не було правомірним. Крім того, в згаданому розпорядженні, якщо судити з його фото, не наведено таких реквізитів, як дата ухвалення та номер.

За результатами [пошуку](#) в базах правових актів на вебсайтах Верховної Ради та [Президента](#) не виявлено актів зі згадуванням прізвища Вілкул за 2022 рік. Також скаржник додав до скарги перший аркуш відповіді на його ім'я з Офісу Президента, в якій стверджується, що Глава держави не ухвалював рішення про створення військової адміністрації в м. Кривому Розі (відповідь датована вереснем 2022 року).

Зважаючи на викладені вище норми законодавства та інформацію з документів, Незалежна медійна рада доходить висновку, що Олександр Вілкул не набував статусу «начальника військової адміністрації» Кривого Рогу.

4. Рада припускає, що ТРК «Рудана» могла отримати інформацію про нібито призначення Олександра Вілкула начальником військової адміністрації міста з офіційних джерел — від суб'єктів владних повноважень (наприклад, Криворізької міськради). Проте Незалежна медійна рада вважає, що в цьому разі така інформація однаково потребувала перевірки з боку медіа. Хоча Цивільний кодекс звільняє пересічних суб'єктів від обов'язку перевірки поширюваної інформації, якщо та походить з офіційних джерел, а Закон України «Про телебачення і радіомовлення» містить аналогічну норму щодо телерадіоорганізацій, етичні норми у сфері журналістики тут вимагають більшого, ніж встановлено законом.

Підпункт 2.7.2 Редакційного статуту ТРК «Рудана» зобов'язує додатково перевіряти інформацію від публічних осіб, особливо політиків. Це вияв природної функції медіа контролювати владу. Більшість суб'єктів владних повноважень очолюють люди, яких треба вважати політиками за визначенням, особливо якщо вони потрапили на посаду внаслідок виборів. Тобто це структури, через які публічні особи та політики можуть діяти опосередковано. Криворізьку міську раду з 2021 року знову [очолює](#) (як виконувач обов'язків міського голови) Юрій Вілкул, батько Олександра Вілкула.

На думку ради, підп. 2.7.2 необхідно тлумачити так, що він зобов'язує ТРК «Рудана» і до прискіпливої перевірки інформації з офіційних джерел, інакше такій перевірці підлягала б лише інформація від політиків, які не перебувають при владі. Якщо застосовувати друге, хибне, на нашу думку, тлумачення цього підпункту редакційного статуту, базоване на його системному зв'язку з абз. 2 ч. 2 ст. 302 Цивільного кодексу України, коли офіційна інформація, отримана від політиків при владі прямо чи через очолювані ними владні структури, не перевірялася б, то це нівелювало б роль медіа. По-перше, нівелювало б роль телеканалу як контролера влади, а по-друге, дискримінувало б політиків, які не перебувають у владі (тобто опозиційних), і надавало б політикам при владі величезні переваги під час поширення інформації.

Отже, від кого б не була отримана інформація про статус О. Вілкула як «начальника військової адміністрації» Кривого Рогу, вона мала бути спершу перевірена «Руданою» й лише після отримання підтвердження могла оприлюднюватися каналом. Попри те що закон звільняє медіа від відповідальності за поширення інформації з офіційних джерел, норми журналістської етики вимагають перевірки й такої інформації.

5. Як було доведено вище в цьому висновку, Олександр Вілкул не набував статусу «начальника військової адміністрації» Кривого Рогу, тому «Рудана», зробивши твердження про такий його статус, поширила неперевірену інформацію (рада не має доказів того, що це медіа свідомо поширювало недостовірну інформацію, тому виходить з того, що були порушені процедури щодо її перевірки). Це виражається в порушеннях другого речення пункту 6 Кодексу етики українського журналіста. Також це порушення низки норм редакційного статуту ТРК «Рудана»: абз. 1 підп. 2.1.1, абз. 1 підп. 2.1.2 та підп. 2.7.2.

6. Скаржник також подав Незалежній медійній раді копію відповіді ТРК «Рудана» щодо того, що телекомпанія «прийняла до уваги» інформацію скаржника, згідно з якою Олександр Вілкул не є начальником військової адміністрації міста. Проте станом на 11:00 13 червня 2023 року на вебсайті телеканалу все ще були розміщені матеріали, в яких Олександра Вілкула титровано саме як «начальника» ВА, зокрема матеріали, подані як його брифінги. Пункт 12 Кодексу етики, а також абзац 1 підпункту 2.12 редакційного статуту «Рудани» вимагають виправлення поширеної раніше недостовірної інформації. В нормі редакційного статуту прямо зазначено, але також по суті це впливає з п. 12 Кодексу етики, що спростування / виправлення такої інформації здійснюється незалежно від надходження претензій щодо неї.

Рада виходить з того, що вимога виправлення поширеної некоректної інформації обов'язково охоплює таке виправлення в матеріалах в електронній формі, розміщених в інтернеті раніше. Зрозуміло, що увага до таких матеріалів з часом спадає, однак аудиторія, якщо матеріали не виправлено, має змогу й надалі ознайомлюватися з ними й отримуватиме з них некоректну інформацію. Тобто ТРК «Рудана» повинна була виправити титрування Олександра Вілкула у всіх своїх матеріалах, де його зазначено як начальника ВА. Попри те що «Рудана» вже не титрує цього політика в такий спосіб, чимало матеріалів за 2022 рік залишаються не виправленими. Тому телеканал порушив п. 12 Кодексу етики та абзац 1 підпункту 2.12 редакційного статуту «Рудани».

IV. ВИСНОВКИ

Незалежна медійна рада вважає, що Комунальне підприємство Криворізької міської ради «Телерадіокомпанія “Рудана”» у своїх матеріалах, де Олександра Вілкула титровано як «начальника військової адміністрації» міста, таким титруванням порушило друге речення пункту 6 та пункт 12 Кодексу етики українського журналіста, абзац 1 підпункту 2.1.1, абзац 1 підпункту 2.1.2, підпункт 2.7.2 та абзац 1 підпункту 2.12 редакційного статуту КП «ТРК “Рудана”».

Результати голосування: «За висновок» — 9;
«Проти висновок» — 0;
«Утримались» — 0.

Голова Незалежної медійної ради

О. Довженко

Секретар Незалежної медійної ради

О. Голуб

Секретар Незалежної медійної ради

П. Моїсєєв